

ויקהל פקודי (תש"ך)

פרשת "והחש הזה"
שמות י"ב א' - כ'

א. ח' ואכלו את הבשר בלילה הזה עלי אס ומצות על מרורים יאכלוהו.

בכור שור ד"ה על מרורים: שיאכלו עשב מר, שיהא הכל ביחד: העבדות והחרות וההצלה: עשב מר - סימן לעבדות, המצות - סימן לחרות שלא הספיק בצקם להחמיץ עד טגאלם, והפסח, סימן להצלה.

ר' יוסף אבן כספי: מצרף לכסף ד"ה על מרורים: עשבים מרים, ולא נזכר בחורה רמז לסבת זה, אמנם ידועה הסבת ליודעי טבעי המציאות, כי המרירות דוחה היזק המצה, יעויין בספרי הרפואה. אס כן אין חיוב המרור לסגולה מיוחדת למצוה.

הסבר את ההבדל בין שניהם ונסה להכריע ביניהם בהסתמך על הכתוב!

ב. ט' אל תאכלו ממנו נא ובטל מבוסל במים כי אס עלי אס ראסו על כרעיו ועל קרבו.

ר' אפרים פירוש על החורה בכתב יד, מובא ב"חורה שלמה" לכשר, סי' ק"צ שאל השואל: מדוע צותה החורה, שיאכלוהו עלי אס יותר מסאר הבטולים? והחשובה: כי בהיותו עליו יהיה גלוי לעין כל, מה שאין כך אלו היה מבוסל, יהיה מכוסה בקדרות וביורות, וכדי ליראו המצרים יראתם נטרפת לעיניהם ויריחו ריח תועבותיהם, כי הצלי ריחו נודף, ואין לאל ידם.

מצרף לכסף ר' יוסף אבן כספי.
ידוע כי אלו היו אוכלים אותו נא, רצוני לומר בשר חי, שאינו מבוסל כלל או מבוסל מעט, היה יותר מורה על החפזון, אמנם הסס לא יצוה לנו לעות מספס הגוף, אף כי הגפס, לכן הזהירנו שלאכלו נא, ואס הוא מזהר ועומד, כי הוא מאכל מזיק.
ד"ה ובטל מבוסל במים - שהוא הקצה האחרון, כי אינו יורה כלל על החפזון, אבל עלי אס הוא מאכל טוב על החפזון...

חזקוני לר' חזקיה בן מנחם
אס מצוי יבוא בבתיים בעת צליחם, אל חסלקוהו מן האס לומר: "עלי יפה הוא" ועדיין הוא נא, וכל כך תאמרו מפני היראה, לכן נאמר "אל תאכלו ממנו נא" - שלא ליראו מהס.

ספר החנוך
מסתי מצוה זו מה שכתב במצוה זו לזכור נס יציאת מצרים, וזהו שנצטוונו לאכלו עלי דוקא, לפי שכך דרך בני מלכים וסדרים, לאכול בשר עלי שהוא מאכל טוב ומוטעם, אבל סאר העס אינם יכולים לאכול מעט בשר שחשיג ידם, כי אסמבוסל, כדי למלא בטנם, ואנו סאוכלים הפסח לזכרון שיצאנו לחרות להיות ממלכת כהנים וגוי קדוש, ודאי ראוי לנו להתנהג באכילתו דרך חרות. מלבד שאכילת הצלי יורה על החפזון שיצאו ממצרים ולא יכלו לשהותו כדי לבטלו בקדירה.

ר' יוסף בכור שור
"נא" תרגום אונקלוס "כד חי" ... לפי הצוה הקב"ה לאכלו בחפזון אמר אל תמהרו כל כך עד שתאכלו אותו חי, מיד כחיתחמם באס, כאדם שאומר: "נאכל אותו נא" - עתה, מיד, מהרה זל נמתיק עד שיתבטל. ד"ה ובטל מבוסל: וגם לא תבטלו אותו במים שיתאחר לבחל ואין דרך חפזון, כי אס עלי אס, שיתבטל מהר, והאס יבטלו כל צורכו, כן דרך בני אדם הנחפזין ללכת סאוכלין עלי, שהוא קמהר להיות מבוסל, אחר שאין חציצה בינו לבין האס...

קאסוטו עלי אס: וזה חידוש שנחדש בפסח הישראלי, סהרי לפי המנהג (סל עמי המזרח הקדום) סל זבח האביב היו אוכלין את הבשר כשהוא חי או מבוסל למחצה, והכונה כאן לדחות את האופי האלילי סל המנהג הקדמון.

- (1) כמה דעות נאמרו בטעם מצוה זו? (סדר את כל הנ"ל לקבוצות)
- (2) התוכל למצוא בין דיני הפסח עוד פרטים אשר טעמם מתבאר באותו כוון סמבאר את דיננו קאסוטו?
- (3) התוכל למצוא בין דיני פסח מצרים עוד פרטים אשר אפייר להסביר טעמם באותו כוון סבו הולך החזקוני?
- (4) התוכל למצוא קו מחוץ בדברי אבן-כספי בשאלה זו ובטאלה א?

see overlap

see from 200-1000

ג. ט' אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל במים כי אם צלי אש...

חזקוני ד"ה ובשל מבושל במים: לפי פשוטו וא' ד"בשל מבושל" יחירה, ויש לפרשו: בבקשה מכם אל תאכלוהו מבושל במים, פן יראה דבר סחר, כי אם צלי אש בגלוי.

(1) במה שונה פרושו זה מכל הפרושים הקודמים?

(2) היס לקבל פרוש זה כפשוטו של מקרא? נמק חסובתך!

ד. י"ב ובכל אלוהי מצרים אעזה ספטים.

רש"י: סל עץ נרקבת וסל מהכת נמסה ונחכת ארצה.

ראב"ע: (בפירוש הקצר שאינו מודפס בחומשים שלנו): יש אומרים, סכעסו מצרים על אלוהיהם במכת בכוריהם והחיתו מצבותיהם, ואחר שאמר הסט זה ידענו, כי כן היה, ואם לא פורס, ורבים כאלה.

בכור סור: נראה בכל גדולי מצרים, כמו (סמ' ז' א') "ראה נחתך אלוהים לפרעה", (שמות כ"ב ח') "עד אלוהים יבוא דבר סניהם". לשון גדולה, סגדו ליהם מן עט הבכורות, כי כל זה לשון בכור הוא, כדכתיב (תהלים פ"ט כ"ח) "אף אני בכור אהנהו".

רנ"ק: מורה נבוכי הזמן: (מחוך השער "גויים ואלוהיו").

... אולם כמו שיסלם ויתעלה רוח האומה בבקרה של אומה ובזמניה החשובים, כן יחמט ויסוח בנסות צללי ערבה, עד כי ירד פלאים, ויפסדו סגולות האומה אחת ותשפל ותרד מכבודה עד אם תכלה ותאבד.

וזה, כי ברבות ההדר והסלסול באומה חרבה אהבת התענוגים, והמחשבה המלאכית (- היצירה האמנותית) תתעבד לחושים ולהנאותיהם: ושנה י (=יתנון) רוח החץ והתפארת.

ברבות הקנינים והבצע, ירב גם גאה וגאון מן קצת אנשי הקבוץ על זולתם. ויפרח ריב וחמס וסוד בארץ. ועל ידי זה יתעוון הדינים ויאבדו החנינה וכבוד הזקנים ויתר המוסרים הטובים. הכלל: יסחת רוח ממספס ורוח הטוב.

בהפרד הלבבות יפרדו גם הדעות. והן מתחדשות ובאות: בילדי נכרים המספיקים (=חדירת תרבות זרה ויחיקת התרבות המקורית, על פי הכתוב ביסעיה ב' ו' "ובילדי נכרים יחפיקו") ומתפסטים בעט בימי הרעה האלה, ובנמוסים זרים לאומה ולרוח הטוב שבה בימי אשרה.

... בהתגבר התאוות הטבעיות והבלתי טבעיות, ירכו הלבבות ונקתה גבורת הנפשות מהתענג ומרוך. ויפחדו מקרוב ומרחוק וירעדו על הבאות. והפרטי והקבוץ ידרשו על עתידותם בקוסמים ובבדים ויהוללו בכל אמונת זא ומדוחים. הכלל: רוח הדעת ורוח הגבורה והאומץ יסחתו עד להפליא...

וכבר פסה הנגע גם בראשי האומה, חופסיה, יועציה וכוהניה, אז יבוא ההפסד והרקבון בכל...

כלל של דבר: תענוג, גאון (=התפלגות למעמדות צוררים), מסרה (=התנוונות הסלטון המדיני), ואמונת זא המה ארבעת הפסטים הרעים, מסחית רוח האומה. עד אם תכלה מנפס עד בשר - פנימיותה (=רוח האומה, תרבותה) וחיצוניותה (=מבנה החברתי הקבוצי, והוא כליון הבשר) - ותסבות מהיות עוד לגוי.

... לפי האמת אין עצמות האומה, במה שהיא אומה, כי אם עצמות הרוחני שבה...

... אין אומה אובדת וכלה לגמרי, עד שיכלה ויעדר הרוח הכולל לה ומעמידה...

מה סקראנוהו רוח הכולל לאומה, אומה הוא מה סיקרא בתורה ובנביאים בלשון תחילת המחשבה (=הבטויים הציוריים, המוחשיים בתורה) שהוא לשון כל הציורים בתורה - "אלוהי האומה", ובדברי בעלי החזיון (דניאל) וחכמי התלמוד "סר האומה". היינו שלקחו כלל

הרוחניות המתפשט וגובר באומה אומה וסמו אותו (=את כלל הרוחניות) לעצם ודבר מיוחד בסט ותארים מיוחדים לו. וכמו שמלך הוא, המקטר ומיוחד אותה (=את האומה) בחיצוני ולעיניו (=ולמראית עין), כן "אלהות" חלה הוא המיוחד ומקטר אותה בפנימיותה.

ובזה תבין כונת המקרא: (שמות י"ב י"ב) "ובכל אלהי מצרים אעזה ספטים";

(ירמיהו מ"ו כ"ה) "הנני פוקד על אמון-מנוא ועל פרעה ועל מצרים ועל אלוהיה".

(ירמיהו מ"ח) "ויצא כמוה בגולה" וכוונת עמק המאמר לחכמים: "אין הקב"ה נפרע מן אומה עד שנפרע מאלוהיה תחילה"

(1) מה הקסי בפסוקנו?

(2) מה ההבדל בין החטובות הסונות הניתנות בזה?
(סים לב: יש גם הבדל בין דברי ראב"ע בפרוש הארוך לבין דבריו בפירוש הקצר).